

KO NA GORI OKAMENIJO MACESNI

DAMJAN SLABE

Končno je zapihal severozahodnik in pregnal oblake, ki so trosili sneg po pokrajini. Na gori ga je zapadlo skoraj meter. Po grebenih so visele opasti in prežale nad prepadi. Grape, počti in celo previsi so bili ometani. Na pobočjih so čakale snežne klože, da zgrmijo v globel, ko bo prva sila ali otoplitev sprostila napetost v snežni odeji. Borovje je bilo skrito globoko pod snegom. Gora je bila nedostopna. Macesni so okameneli.

Veter je po rebrih spihal sneg na planino in naredil zamete kot ogromne valove. Stanove je skoraj zasul. Voda v studencu poleg podrtije je zamrznila. Gamsi so se umaknili v nižine, ptice pa so v gostih krošnjah zarile kljune v perje. Na planini ni bilo življenja.

BIL JE MRZEL DRUGOJANUARSKI DAN

Pod senikom sva še pomalicala, potem pa zagazila v celec na koncu vasi. Morala sva pohiteti. Sonce je že zdavnaj pokukalo izza Studorja in pozlatilo pokrajino. Toda januarja je dan še kratek. »Če sva enkrat počasnejša kot poleti, prideva še pred večerom na planino,« sva računala. Pot sem poznal, saj sem poleti tod že hodil. Skrbelo me je le, da bodo markacije skrite pod snegom. Na Vrhu, kjer se pot izgubi med drevjem, bi lahko zašel. »Toda če so drevesa, bodo tudi markacije na deblih,« sem pregnal zopremo misel. Iztok je molčal. Imel je nov bratov nahrbtnik, uvožen, in to mu je vlivalo samozavest. Visoki vojaški čevlji so se mu zdeli celo primernejši kot nizki gozdarji. Z njimi je prepešal trideset kilometrov, pa ga niso ožulili. Tudi zaupal mi je. Bil sem nekaj starejši, alpinist — tečajnik. To pa tudi ni kar tako.

Bil je drugi januar in zima je pokazala svoj pravi obraz. Mraz je potisnil živo srebro globoko pod ničlo in že v dolini je bilo do kolen snega. Na srečo se je v pršič vdiral le nekaj nad gleženj, potem pa je držal sren. Cesta, ki sva jo bolj slutila kot videla, se za vasjo le počasi dvigne, kmalu nato pa se v dolini zopet položi. Kljub gaženju sva kar dobro napredovala. »Če bo šlo tako naprej, še danes skočiva na vrh. Jutri pa še kam,« sem razmišljal. »To bodo zijali fantje na odseku, s katerimi sem skupaj obiskoval alpinistični tečaj, če bova naredila kar tri zimske pristope!« Moral sem opraviti vsaj pet vzponov, da sem lahko šel na izpit.

Bila sva pri stari češnji. Tu steza zapusti cesto in se strmo dvigne nad dolino. Češnja sem si dobro zapomnil. Nanjo me je opozoril profesor Marjan Lipovšek, blizu katerega sem stanoval med tednom, ko sem hodil na fakulteto. On te kraje dobro pozna. Na marsikatero korito, lovsko stezo ali zanimiv macesen me je opozoril. Akademik mi je opisal planino s skromnimi besedami majerice: »Če so kje nebesa, potem so na Krstenici.«

Z Iztokom sva zavila levo v breg.

Nekaj časa sva se še menjavala v gaženju, potem pa je prijatelj vse težje napredoval. Prevzel sem vodstvo. Kljub mrazu so se mi na vratu nabirale znojne kaplje in potem zdrsnile za srajco. Niso me motile. Mislim sem le na strmino, ki sva jo morala še premagati. Jo bova zmogla? Toda bila sva šele na začetku vzpona! Strmini pa ni bilo videti konca.

Na ovinku, od koder sva videla v skale vsekano pot in zaledenel slap v zatrepu doline pod sabo, sva počivala. Pometla sva sneg s klopi, zbite iz sušic, in se razgledovala. »Je že res, da bi bilo po cesti lažje, je pa tule le veliko bližje,« sem kot vodnik opravičeval strmi klanec. — Kmalu naju je začelo tresti. Oblekla sva se, popila čaj, pogledala na uro in bila kar zadovoljna. Pregazila sva polovico poti. Vseeno sem priganjal.

ZIMA ZAČENJA KAZATI ZOBE

Počitek nama je dobro del. Pogumno sva poševno proti desni zagazila v klanec. Le Iztokovi čevlji so kmalu pokazali slabost. Podplat ni bil dosti vreden, čeravno je bil podoben profilu traktorske gume. Drselo mu je in le s težavo se je obdržal v gazi. Če zdrzne, ga ni skrbelo.

Stari arhivi nam odkrivajo

Že večkrat smo opozorili na zgodovino planinstva in pri tem marsikaj odkrili. V arhivih posameznih društev se marsikaj najde. PD Celje ima, na primer, »Imenik članov za l. 1912 po abecednem redu«. To je seznam članov Savinjske podružnice SPD.

Že obrazec, na katerem je sestavljen seznam, je po svoje zanimiv. Je blagajniški dokument, na katerem so kolone, tudi »obresti«.

Domnevamo, da je seznam sestavil načelnik SP SPD **Fran Kocbek**, ki je bil tudi tajnik Posojilnice Gornji Grad. V načelstvo je stopil leta 1893, tajnik je bil do smrti leta 1930.

Savinjska podružnica je bila povezana s posojilnicami. To nam potrjuje seznam »ustanovnikov«. Med njimi najdemo Posojilnico v Celju, Posojilnico v Gornjem Gradu, Posojilnico v Mariboru, Posojilnico v Mozirju in Posojilnico v Žalcu.

To so bile tako imenovane »Vošnjakove posojilnice«. Med »ustanovniki« najdemo tudi: »Vošnjak Miha, poses. Gorica«.

Omenimo, da je bil **Miha Vošnjak** dosleden borec za pravice Slovencev. Letos je 110 let, kar je bil prvič izvoljen v deželni zbor. Leto kasneje je postal državno-zborski poslanec. Bil je soustanovitelj več slovenskih denarnih zavodov.

V arhivih posameznih posojilnic smo že marsikaj odkrili in o tem že pisali, kako so te posojilnice pomagale SP SPD. Zanimivo bi bilo prelistati arhiv Celjske posojilnice; leta 1881 jo je v Celju ustanovil Vošnjak.

»Se bom že ujel za kakšno vejo, ko drevja ne manjka,« je bil prepričan, sam pa sem bil zaradi njegovih čevljev zaskrbljen. Ker so mi gamaše zlezle pod koleno, sem jih popravil. Iztok je bil brez njih. Ko bi si jih vsaj izposodil! Sam se s fanti na odseku še nisem toliko poznal, da bi si upal prositi zanje. »Ko bi si vsaj visoke vojaške čevlje namazal s kremo, tako pa so mu že zdaj čisto popustili. Jih bova pa v koči posušila ob ognju, pa čeprav ne bova šla še danes na vrh,« sem premleval sam zase.

Pri drči se je zataknilo. Ker je potegnil plaz, je bila pomrzla in gladka. Raztežaj pod nama se je prelomila v skalni skok. Morala sva poseči po cepinu. Imela sva le enega, pa še ta je bil narejen doma. Naredil mi ga je svak. Najprej sem si dobro ogledal primerek v trgovini, potem pa ga po spominu narisal. Bil je težak, z dolgim jesenovim ratiščem, ki ga je Zvone premazal z lakom, da ga ne bo načela voda. Na koncu je nabil konico striceve palice. Stric je tako ni več potreboval, ker je že pred leti umrl. — Vsekal sem nekaj stopinj. O tem sem brai v knjigi. Potem sem zalučal cepin nazaj proti Iztoku. Še pomislil nisem, da bi nama lahko ušel po strmini. Iztok si s cepinom ni vedel kaj dosti pomagati. Kakšno stopinjo je še povečal, navzdol po strmini pa raje ni gledal. Čeprav je bilo težko mesto široko le nekaj metrov, je prijatelju vzelo kar precej dragocenega časa. Ko je bil preko, sva oba sproščeno zadihala. »Še

dobro, da sem vzel cepin,« sem bil zadovoljen z novim kosom opreme, »sicer bi se morala obrniti.«

Čas pa je neusmiljeno tekkel.

Na drči sva se preveč zamudila. Premagati sva morala še nekaj strmih ovinkov, potem pa se je pot vendarle položila. Bila sva na Vrh. Poiskala sva košato smreko, pod katero je bilo skoraj kopno. Sedla sva na nahrbtnika in zasoplo dihala. Strmina naju je dobro zdelala. Prav blizu na levi sva skozi veje na obronku senožeti zagledala podrt senik. Škoda, da ni več cel. Kar tu bi prenočila. Zarila bi se globoko v seno in prav gotovo naju ne bi zeblo. Prijetna misel nama je polenila utrujene ude. »Poleti si od tod na planini v slabi uri. Ni vrag, da nama ne bi uspelo. Le zaiti ne sme. Snega je bilo tu zgoraj še precej več in vsak napačen korak vzame veliko moči in časa. Na desni se strmo spuščajo pobočje, če pa se drživa nekoliko bolj levo, zagotovo prideva naravnost na planino,« sem premleval sam zase. Misel na pastirski stan, v katerem bova naložila suhih polen, zakurila in skuhalo topel čaj, naju je postavila na noge. Še bi pila, toda nekaj tekočine sva si še prihranila, tako, za vsak slučaj.

POZNO POPOLDNE V GLOBOKEM SNEGU

Naenkrat je bilo potrebno gaziti sneg že čez koleno. Nekaj časa sva izbirala skoraj kopne otoke pod smre-

Po zaslugi **Cirila Sadarja**, tajnika Celjske mestne hranilnice, je arhiv ohranjen. Tik pred okupacijo je arhiv prenesel v Ljubljano. Ob zasedbi Celja je bil tudi blagajnik in ko so Nemci od njega zahtevali ključke blagajna, se je pred njimi ustrelil. Sadar je bil pokončen mož, rezervni kapetan I. razreda, zaveden Sokol itd. Spomnimo se ga vsaj planinci, če so ga drugi pozabili!

V seznamu najdemo imena, kot Bratkovič Kazimir, c. kr., notar, Ptuj, Bergant & drug, lesni trgovec, Zagreb, Hribar Dragotin, tiskarnar, Ljubljana, Lipold Vlado, rudarski komisar, Dobo, Purke Jakob, velepos. Marija Euzardorf, Tezovšek Franc, c. kr. profesor, Maribor.

Naslovi povedo, da SP SPD ni bila vezana samo na Savinjsko dolino. Segla je, recimo, do Doboja. **Vlado Lipold** je bil gotovo sorodnik, izhaja iz znane rodbine Lipoldov iz Mozirja. **Marko Lipold** (1816 Mozirje — 1883 Idrija) je bil znan geolog, njegov brat Janez pa je bil 20 let mozirski župan.

Med »ustanovniki« najdemo:

— **dr. Josip Sernec**, odvetnik, Celje — prvi predsednik slovenske čitalnice, prvi slovenski predsednik celjskega okrajnega zastopstva, deželni poslanec itd.;

— **Peter Majdič**, veleindustrijalec, Celje. Leta 1888 je kupil mlin v Sp. Hudinji pri Celju, vseskozi podpiral SP SPS, l. 1922 se je na otvoritvi ceste prvi pripeljal z avtomobilom v Logarsko dolino;

— med ustanovniki najdemo **Huberta Zanierja**, trgovca iz Št. Pavla pri Žalcu. Znan je po tem, da je založil več razglednic, ki so bile dosledno slovenske.

Med ustanovniki je tudi Okrajni odbor Gornji grad.

Mogoče ne bo odveč, da zapišemo, da je v Celjski

študijski knjižnici »Navod o hmeljarji«, ki ga je leta 1882 napisal in izdal **Janez Hausenbichler**. V knjigi je označeno vložišče sreskega poglavarja Gornji Grad (žig), v knjižici je podpis **Fraňa Kocbeka**. Domnevamo lahko, da je bila to knjižica Fraňa Kocbeka, ki je potem prešla v Sresko glavarstvo.

Še bi lahko odkrivali imena in zgodovino oseb s tega seznama. Lahko pa zapišemo, da je Savinjska podružnica segala daleč naokoli in v vse sloje. Še **dr. Fran Štor**, graščak iz Teharij, je bil med ustanovniki.

Vsekakor pa je združevala znane in zavzete borce za slovenstvo (dr. Sernec, Miha Vošnjak itd.).

Ohranjeno je tudi vabilo na »planinski sestanek«, ki je bil leta 1924 v Žalcu. Na njem je Fran Kocbek govoril o »stavbi novega planinsko turističnega zavetišča«.

Tudi na tem vabilu so navedeni »ustanovniki« in člani SP.

Med ustanovniki omenimo znanega trgovca **Jurija Krašovca** iz Žalca, **dr. Riharta Bergmerna** iz Žalca ter **Vinka Kvedra**, trgovca iz Žalca.

Med člani najdemo **Rista Savina**, znanega komponista iz Žalca, dolgoletnega žalskega župana **Fraňa Robleka**, ki je vodil sekcijo SP v Žalcu in izgradnjo ceste v Logarsko dolino.

Najdemo **Josipa Lorberja starejšega**, znanega tovarnarja iz Žalca — in še bi lahko naštevati.

Osvetlitev nekaj navidežno nepomembnih dokumentov lahko marsikaj odkrije, predvsem pa poudari osnovno resnico, da je bilo SPD slovenska nacionalna organizacija, ki je krepko stala na braniku boja za slovenstvo.

Fraňa Ježovnik